

MODELI CENE KOŠTANJA OPERACIJE VOJSKE SRBIJE

Rezime

Uspešno suprostavljavanje savremenim izazovima, rizicima i pretnjama bezbednosti zahteva donošenje optimalne odluke o načinu upotrebe snaga često u borbenim operacijama, radi ostvarivanja dodeljenih misija i zadataka. Optimalnost se ogleda u maksimalnoj racionalizaciji troškova operacije, odnosno odabiru načina izvođenja operacije koji će uz najmanje troškove doprineti uspešnosti realizacije misije. Ograničena, i po pravilu, nedovoljna sredstva nameću stalnu potrebu za ekonomičnim, racionalnim i efektivnim angažovanjem raspoloživih sredstava. Stoga, mestu i ulozi cene koštanja operacije u procesu donošenja odluke u miru i ratu treba dati poseban značaj, a posebno imajući u vidu da troškovi spadaju u najbitnije ekonomske kategorije.

Metodologija izračunavanja cene koštanja vojne operacije je različita u zavisnosti od ekonomskih sistema država koje izvode operaciju, njihove razvijenosti, vrste operacije i dr. Njena cena koštanja zavisi od više elemenata: cilja operacije, vrste, vremena trajanja, resursa koji su potrebni za izvršenje cilja i dr. Propisima po kojima se obavlja materijalno-finansijsko poslovanje u miru, predviđeno je njegovo funkcionisanje i u ratu, a odstupanje se ogleda u neophodnom prilagođavanju konkretnoj ratnoj situaciji. Ovo važi za sve državne institucije i privredu Srbije, pa samim tim i za sistem odbrane. Planiranje rashoda sistema odbrane se realizuje u mirnodopskim uslovima, po predviđenoj proceduri. Saglasno navedenom planiranju operacije sa stanovišta troškova i cene, treba realizovati u skladu sa propisima po kojima se obavlja materijalno-finansijsko poslovanje u miru.

Ovaj rad ima za cilj da prikaže način utvrđivanja cene koštanja borbene operacije u smislu donošenja optimalne odluke, kojom se obezbeđuje izvršenje zadatka o upotrebi snaga u operaciji uz optimalne troškove. Pod cenom koštanja borbene operacije podrazumeva se utrošak ljudskih i materijalnih resursa. Realizacijom aktivnosti usmerenih na efikasno obezbeđivanje, raspoređivanje i korišćenje ljudskih i materijalnih resursa stvara se preduslov za ostvarivanje ciljeva operacije.

Ključne reči: model, cena koštanja, borbena operacija, Vojska Srbije..

UVOD

Uvažavajući saznanja o nastanku i razvoju operacije, a imajući u vidu promene u karakteru savremenog rata i oružane borbe i pojam operacije se prilagođavao tim promenama. Takođe, sagledavajući vojnu literaturu koja se bavi izučavanjem ovog pojma može se nedvosmisleno zaključiti da ne postoji jedinstvena i opšteprihvaćena definicija ovog pojma. Međutim, imajući u vidu savremene trendove i složenost operacija, preciznija i savremenija definicija izvedena je tumačenjem pojma operacije kao projekta. „Primenjujući odredbe savremene logike i metodologije, a sa aspekta promišljanja vojne operacije kao projekta, operaciju možemo definisati kao složen, planiran i pripremljen, ka budućnosti orijentisan proces u kojem se aktivnostima ograničenih resursa, na određenom prostoru i za određeno vreme, ostvaruje cilj različitog značaja.“¹⁰ Ova definicija ukazuje na veoma značajnu karakteristiku operacija, a to je ograničenost resursa kojima se ostvaruju ciljevi. Uvažavajući navedeno, realizacijom aktivnosti usmerenih na efikasno obezbeđivanje, raspoređivanje i korišćenje ljudskih i materijalnih resursa stvara se preduslov za ostvarivanje ciljeva operacije.

Finansiranje operacija Vojske Srbije vrši se iz budžeta Ministarstva odbrane, odnosno aroprijacija dodeljenih sistemu odbrane za budžetsku godinu. Visina ovih sredstava je različita iz godine u godinu, a raspoređivanje sredstava prema nameni vrši se sistemom planiranja, programiranja, budžetiranja i izvršenja u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije.

1. PARAMETRI ZA UTVRĐIVANJE CENE OPERACIJE

⁹ Milan Mihajlović, M.A., Alfa Univerzitet Palmira Toljatija 3, Novi Beograd, Srbija, E-mail: milan.mih83@gmail.com

¹⁰ Slavković R., Talijan M., Jelić M., Projektovanje vojnih operacija, Zbornik radova sa Okruglog stola Projektni menadžment i operacije Vojske Srbije, Beograd, 2012, str. 188.

Osnov za planiranje troškova vojnih operacija u sistemu odbrane Republike Srbije predstavlja zakonska i normativna regulativa koju čine:

- Zakon o Vojsci Srbije,
- Zakon o budžetskom sistemu,
- Zakon o budžetu,
- Pravilnik o finansijskom poslovanju u MO i VS,
- Pravilnik o materijalnom poslovanju u MO i VS,
- Rešenje o finansiranju odbrane RS,
- Uputstvo za operativno planiranje i rad komandi u VS,
- Pravilnik o platama i drugim novčanim primanjima profesionalnih pripadnika VS,
- Pravilnik o naknadi putnih i drugih troškova u VS,
- Pravilnik o planiranju, programiranju, budžetiranju i izvršenju u MO i VS,
- Uredba o ostvarivanju prava na jednokratnu novčanu pomoć, osposobljavanje bračnog druga i o naknadi za školovanje dece vojnog lica,
- Uputstvo o vežbama u VS,
- Cenovnici za korišćenje sredstava i usluga,
- Scenario za izvođenje operacije,
- Drugi propisi.

Pravilan obračun cene koštanja operacije zahteva poštovanje osnovnih principa i to¹¹:

- realnost (planiranje zadataka u skladu sa mogućnostima njihovog izvršavanja);
- kompleksnost (integralno sagledavanje svih elemenata koji utiču na razvoj – materijalni, finansijski, kadrovski, organizacioni i dr.);
- aktivno angažovanje (uključivanje svih organizacijskih struktura, po horizontalnoj i vertikalnoj liniji, koje planiraju i realizuju planove);
- kontinuirano planiranje (stalno praćenje ostvarivanja ciljeva iz tekućih planova oslanjanjem na realizaciju planova iz prethodnog perioda i na tim osnovama izrada planova za naredni period);
- naučnost (obezbeđenje stvaralačke uloge planova u organizaciji razvoja sistema i njegovih organizacionih celina – podsistema primenom naučnih metoda i tehnika planiranja);
- efikasnost (sagledavanje više varijanti i izbor one koja će obezbediti najbolje rezultate uz najmanja ulaganja);
- efektivnost (izbor pravih ciljeva i nastojanje da se oni maksimalno realizuju).

Prilikom planiranja rashoda u sistemu odbrane se koriste prirodni i novčani normativi. Trenutno korišćeni prirodni i novčani normativi mogu samo delimično da zadovolje potrebe sistema odbrane. Takvi su određeni broj normativa koji se odnose na aktivnosti i zadatke koji se kontinuirano izvršavaju i čijem značaju se poklanja posebna pažnja. Na primer, na osnovu brojnog stanja lica za ishranu mogu se lako izračunati i troškovi ishrane. Zadaci čija se realizacija i praćenje ne izvršavaju kontinuirano i kojima se ne pridaje veći značaj ostali su ili delimično normirani ili se zasnivaju na nedovoljnom iskustvu. Tako je teško predvideti i proračunati sredstva za održavanje motornih vozila kojima su istekli i vremenski i eksploatacioni resursi, a i dalje se nalaze u upotrebi. Imajući u vidu činjenicu da izvođenje operacije karakteriše nepredvidljivost i neizvesnost, troškovi operacije mogu da se menjaju u odnosu na planirane. Zbog toga prilikom planiranja novčanih sredstava za potrebe izvođenja operacije obračunavaju se „troškovi koji proizilaze iz tekuće problematike i ne mogu se predvideti (rezerva)“, kako bi se reagovalo na neplanirane okolnosti i situacije.

Izračunavanje cene koštanja vojne operacije vrši se prirodno i finansijski, prema vrsti rashoda i fazama operacije. Cena koštanja vojne operacije obuhvata sve troškove jedinica organskog i vanorganskog sastava koje učestvuju u njenoj realizaciji. Izračunavanje cene koštanja vojne operacije vrši se na nivou nosioca funkcije¹² za rashod iz svoje nadležnosti. Nosioci funkcija predstavljaju organizacijske delove komandi koji, u okviru svoje funkcionalne dužnosti planiraju i obezbeđuju novčana sredstva funkcije iz svoje nadležnosti. Svakom nosiocu funkcije je dodeljen konto iz Kontnog plana pošto se cena koštanja vojne operacije iskazuje vrednosno, po kontima Pravilnika o standardnom klasifikacionom okviru i kontnom planu za budžetski sistem Republike Srbije. Za svaku vrstu rashoda određen je nosilac funkcije ili usaglašavanja (veći broj nosioca funkcije učestvuje u istom rashodu).

Ekonomska klasifikacija rashoda, koja se trenutno koristi i na osnovu koje se vrši raspodela odobrenih finansijskih sredstava nosiocima funkcija, se ne može u potpunosti koristiti pri proračunu troškova operacije, jer je dosta uopštena i ne daje ispravnu osnovu za proračun cene koštanja. Međutim, bez obzira na manjkavosti postojeće klasifikacije troškova ona se treba koristiti prilikom obračuna cene

¹¹ Mučibabić S., Vasković Z., Nikolić N., Cena koštanja vojne operacije, Zbornik radova sa Simpozijuma „Teorijski i praktični aspekti savremenih operacija“, Vojna akademija, Beograd, 2004, str. 1-60.

¹² Nosioci funkcija se određuju Odlukom ministra odbrane o određivanju nosilaca funkcija i nosilaca činilaca sposobnosti u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije.

koštanja operacije u skladu sa važećim Kontnim okvirom za budžetske korisnike, jer je ovakav način iskazivanja troškova normativno ustanovljen.

Cena koštanja vojne operacije po kontima se vrši u okviru dve namene: klasa 4 – Tekući rashodi i klasa 5 – Izdaci za nefinansijsku imovinu. U klasi 4 obuhvaćene su plate, naknade, porezi i doprinosi po osnovu ličnih primanja i materijalni i drugi rashodi koji su neophodni za tekući život i rad (kao što su ogrev, hrana, gorivo, odeća, lekovi i dr.). Klasom 5 su obuhvaćeni rashodi za opremanje naoružanjem i vojnom opremom, pokretnim stvarima, modifikacija NVO, generalni remont i izgradnja i kapitalno održavanje infrastrukture. Izračunavanje se vrši na osnovu naturalnih pokazatelja (normativa) i finansijskih pokazatelja. Jedinice mere iz normativa se množe sa pojedinačnim cenama i tako dobija vrednost jednog elementa (rashoda). Sabiranjem svih pojedinačnih vrednosti angažovanih (utrošenih) resursa dobija se ukupna cena koštanja vojne operacije.

„Obračun cene koštanja vojne operacije može se vršiti po dva principa – bruto i neto. Po bruto principu u cenu koštanja vojne operacije ulazi vrednost svih angažovanih resursa koji su potrebni za ostvarenje zadatog cilja. To podrazumeva vrednost imajućih resursa u planiranju operacije (postojeća sredstva, rezerve i sl.), i vrednost dodatnih sredstava potrebnih za postizanje cilja operacije.“¹³

Po neto principu u cenu koštanja vojne operacije ulaze samo dodatno potrebna sredstva koja su potrebna da bi se ostvario cilj operacije. Neto princip je pre početka operacije prihvatljiviji, zato što su imajuća sredstva već vrednosno iskazana u ranijem periodu i ušla su u rashod po drugom osnovu. Iskazivanje bruto cene je prihvatljivije u periodu posle završetka operacije, jer se na taj način jedino mogu sagledati ukupni troškovi.

Cena koštanja vojne operacije može da se izračunava pre početka operacije i tada predstavlja plansku kategoriju i jedan od osnova za donošenje odluke, kao i po završetku operacije kada predstavlja realni pokazatelj vrednosti utrošenih resursa, proveru objektivnosti u planiranju, osnov za traženje dodatnih sredstava i korektivni elemenat za naredni period.

Prema tome, cena koštanja vojne operacije može uslovno da se računa na dva načina¹⁴:

1. prema obimu: neto i bruto
2. prema periodu proračuna: pre početka operacije (planska) i po završetku operacije (stvarna).

Nosioci realizacije Plana operacije treba da učestvuju u razmatranju ukupne cene koštanja vojne operacije, kako bi se uskladila raspoloživa i potrebna novčana sredstva za ostvarivanje postavljenog cilja operacije. Na kraju završetka operacije i izvršenja postavljenog cilja vrši se sveobuhvatna analiza i izračunava stvarna cena koštanja vojne operacije. Ovim načinom planiranja dovedeni su u sklad tok operacije i fazno iskazivanje cene koštanja vojne operacije, odnosno, planska i stvarna cena kao korektivne osnove.

Organ finansijske službe u komandi treba da bude nosilac aktivnosti za izradu cene koštanja operacije pri čemu je njegova uloga u radu štaba da organizuje finansijsku podršku, organizuje obuku lica finansijske službe, obezbeđenje, utrošak, pravdanje, analizu i izveštavanje o realizaciji novčanih sredstava i vođenje knjiga i evidenciju. U zavisnosti od dobijenog zadatka i postavljenog cilja, nosioci funkcija (svako iz svoje nadležnosti), kada izračunaju cenu koštanja vojne operacije po rashodima iz svoje nadležnosti, troškovnik dostavljaju organu finansijske službe na objedinjavanje i prezentovanje komandantu – naredbodavcu prilikom procesa operativnog planiranja, pre donošenja odluke o angažovanju jedinice (planska cena), odnosno, nakon realizacije operacije na analizi (stvarna cena).

2. MODEL OBRAČUNA TROŠKOVA OPERACIJE

Polazeći od pojma modela „da je to aproksimacija realnog sveta“¹⁵, odnosno da je to opis realnog pojma sa svim njegovim karakteristikama koje su bitne iz našeg ugla posmatranja, u ovom radu će biti predstavljen model obračuna cene koštanja operacije na osnovu usvojenih propisa koji regulišu ovu oblast. Predloženi model treba da obuhvati sve troškove prema kategorijama troškova predviđenih Pravilnikom o planiranju, programiranju, budžetiranju i izvršenju u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije¹⁶ (Pravilnik PPBI u MO i VS – u daljem tekstu). Obračun troškova operacije koji je predložen u ovom radu je u saglasnosti sa predloženim modelom obračuna troškova izvođenja vežbi u Vojsci Srbije (Uputstvo o vežbama u VS) i Uputstvom za operativno planiranje i rad komandi u VS, a izrađen je na modelu školske formacije brigade KoV.

Obračun troškova operacije izračunava se na osnovu sledećih ulaznih podataka, koji se odnose na pretpostavljenu borbenu operaciju:¹⁷

¹³ Mučibabić S., Vasković Z., Nikolić N., op. cit. str. 1-61.

¹⁴ Ibid., str.62.

¹⁵ Sokolowsky J.A., Banks C.M., Modeling and Simulation for Analyzing Global Events, Wiley, NJ, 2009, pp. 3.

¹⁶ Pravilniko o planiranju, programiranju, budžetiranju i izvršenju u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije, SVL 9/2011, Beograd

¹⁷ Uputstvo za operativno planiranje i rad komandi u Vojsci Srbije, GŠ VS, Beograd, 2013.

- predviđenog broja dana trajanja operacije (20 dana) ;
- broja angažovanih lica u operaciji (5.619);
- broja sredstava ratne tehnike po vrstama;
- odobrenog utroška UBS;
- odobrenog utroška pogonskih materijalnih sredstava;
- jednokratne pomoći, troškova lečenja, oporavka i ortopedskih pomagala, troškova naknade porodicama;
- zamene neispravnih rezervnih delova, sklopova, agregata, guma i drugo, na sredstvima snaga angažovanih u operaciji;
- ostalih parametara.

Da bi se utvrdila cena koštanja operacije, svi nosioci izvođenja operacije potrebno je da izvrše obračun troškova operacije na svom nivou u saradnji sa nosiocima funkcija i isti dostave organu finansijske službe na višem nivou, kako bi se izvršilo objedinjavanje na nivou komande, što će biti prikazano u prvom modelu.

Drugi model obračuna troškova, koji je po predlogu komande KoV već prihvaćen kao takav od strane GŠ VS uz Uputstvo za izvođenje vežbi u VS, u ovom radu će se koristiti da bi se prikazali troškovi borbene operacije, a predlog je i da isti izrađuju korisnici sredstava – nosioci finansijske podrške na svim nivoima komandovanja. Ovakav tabelarni prikaz je u skladu sa važećim Kontnim planom i obaveza je sistema odbrane kao budžetskog korisnika da isti poštuje kako u miru tako i u vanrednim situacijama i ratu, odnosno da prihode i rashode prikazuje prema grupama ekonomske klasifikacije. Ovakav prikaz je u skladu sa Pravilnikom o planiranju, programiranju, budžetiranju i izvršenju u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije (SVL 9/2011), gde je izvršena podela rashoda na personalne, operativne i troškove za investicije.

Pre prikazivanja troškova po kontima ekonomske klasifikacije neophodno je da se izvrši obračun pojedinačnih troškova na osnovu podataka koje su dostvile potčinjene jedinice.

I MODEL:

1. Ubojna borbena sredstva

<i>Ubojna sredstva</i>	<i>Cena UBS</i>	<i>Predviđen utrošak UBS</i>	<i>Ukupna cena (u dinarima)</i>
Metak 7,62 mm M-30, PKT	42.00	1263996	53087832.00
Metak 7,62 mm M-30 obelež. PKT	37.50	370368	13888800.00
7,62 mm M68, manev. AP	15.00		0.00
Metak 7,62 mm A,Pi	25.00	235000	5875000.00
Metak 7,65 mm APi	29.00	107850	3127650.00
Metak 7,9 mm M-76 SnP	40.00	48000	1920000.00
Metak 9 mm Pi	33.00	106950	3529350.00
Metak 12,7 mm SnP	400.00	7200	2880000.00
Metak 12,7 mm NSV	85.00	213000	18105000.00
Metak 40 mm TOG	3800.00	3520	13376000.00
Metak 40 mm TTK	4000.00	3520	14080000.00
Metak 26 mm signalni	280.00	11748	3289440.00
Metak 30 mm za ABG	2800.00	24300	68040000.00

Ručna odbr.bomba RoB	950.00	6780	6441000.00
RBR 64 mm "ZOLJA" M-80	50000.00	4902	245100000.00
Mina 82 mm MB	9400.00	540	5076000.00
Mina 120 mm MB	11800.00	4320	50976000.00
M 120 mm ATF	27000.00	1440	38880000.00
Mina 120 mm, dimna	15500.00		0.00
Metak 122 mm TFG M-38	25300.00		0.00
Metak TENK M84	50000.00	144	7200000.00
Metak 122 mm Gvozdika 2S-1	38250.00	2160	82620000.00
125 mm TFP M-86 P1, P2	60200.00	11130	670026000.00
128 mm SVLR Oganj	59300.00	3456	204940800.00
9 K 14	150000.00		0.00
125 mm TF	87500.00		0.00
125 mm KUM	104000.00		0.00
125 mm POZ	97200.00		0.00
Raketa 9M14P1 Maljutka	390500.00	2456	959068000.00
Raketa 9M111 Fagot	450300.00	288	129686400.00
AGM 65	1500000.00		0.00
NRZ 128 mm	160000.00		0.00
Fab 250	177000.00		0.00
UKUPNO ZA UBS SNAGA			2.601.213.272,00

2. Pogonska pokretna sredstva (PgPS)

VRSTA B/S - N/S (LIT.)	Vrsta PGMS	Ukupna količina PGMS (lit)	Cena PGMS (din/lit)	ukupna cena (din.)
Borbena i neborbena sredstva koja učestvuju u borbenim dejstvima	MB - 95	5.175	160	828.000,00
	MB - 98	387	160	61.920,00
	D - 2	274.125	150	41.118.750,00
Borbena i neborbena sredstva za obezbeđenje borbenih dejstava	D - 2	89.000	150	13.350.000,00
	MB - 86	1.125	155	174.375,00

Ulja, maziva i p/m za borbena i neborbena sredstva za obezbeđenje borbenih dejstava	Procenjeno na 10% cene goriva	5.553.304,50
2.1. UKUPNO ZA POGONSKA SREDSTVA, ULJA, MAZIVA I DRUGIH SNAGA KoV		61.086.349,00

3. Ostala logistička podrška

3.1. Troškovi ishrane:

<i>Broj lica</i>	<i>Cena dnevnog obroka</i>	<i>Broj dana</i>	<i>Ukupno</i>
5.619	600,00	20	67.428.000,00

3.2. Lečenje ranjenika i povređenih pripadnika KoV:

<i>Brojno stanje</i>	<i>% povređenih</i>	<i>Cena lečenja po danu</i>	<i>Prosečan period lečenja (u danima)</i>	<i>Ukupno</i>
5.619	1,50%	5.000,00	4	1.685.700,00

3.3. Utrošak protiv-požarnih sredstava: 55.000,00

3.4. Utrošak sredstava za ostale namene: 300.000,00

UKUPNO ZA OSTALU LOGISTIČKU PODRŠKU: 69.468.700,00

4. Naknade i refundacije

4.1. Naknade za rad na terenu:

<i>Broj lica</i>	<i>Iznos dnevnice</i>	<i>Broj dana</i>	<i>Ukupno</i>
4.392	921,00	20	80.900.640,00

4.2. Jednokratna pomoć u slučaju smrti:

<i>Brojno stanje</i>	<i>Predviđen % poginulih</i>	<i>Visina novčane pomoći</i>	<i>Ukupno</i>
5.619	1,00%	60.000,00	3.371.400,00

4.3. Nadoknada za angažovanje sredstava iz popisa - nije planirano angažovanje ovih sredstava u operaciji.

4.4. Refundacije za angažovanje rezervnog sastava

Dnevnice:

<i>Broj lica</i>	<i>Iznos dnevnice</i>	<i>Broj dana</i>	<i>Ukupno</i>
------------------	-----------------------	------------------	---------------

1.227	921,00	20	22.601.340,00
-------	--------	----	---------------

UKUPNO ZA NADOKNADE I REFUNDACIJE: 106.873.380,00

5. Troškovi koji proizilaze iz tekuće problematike

5.1. Troškovi koji proizilaze iz tekuće problematike i ne mogu se predvideti (rezerva)
- 2% svih proračunatih troškova i iznose: **56.772.834,00**

ZBIRNI PRIKAZ CENE KOŠTANJA ANGAŽOVANJA SNAGA br KoV U OPERACIJI

VRSTA TROŠKOVA	CENA U DINARIMA
1. Cena UbS	2.601.213.272,00
2. Cena PgPS	61.086.349,00
3. Cena ostale LoP	69.468.700,00
4. Nadoknade i refundacije	106.873.380,00
5. Nepredviđeni troškovi - 2 %	56.772.834,00
U K U P N O	2.895.414.535,00

II MODEL

OBRAČUN TROŠKOVA

Konto	Naziv naturalnog pokazatelja	naturalni pokazatelji		finansijski pokazatelji	
		jedinica mere	količina	cena	ukupan iznos (4h5)
1	2	3	4	5	6
UKUPNO PERSONALNI RASHODI					
4723	Jednokratna pomoć u slučaju smrti	Kom.	56,19	60.000,00	3.371.400,00
Svega 4723					3.371.400,00
UKUPNO OPERATIVNI RASHODI					
4221	Troškovi službenih putovanja u zemlji (naknade za rad na terenu)	Kom.	4.392	921,00	80.900.640,00
	Refundacija za angažovanje rezervnog sastava	Kom.	1.227	921,00	22.601.340,00
Svega 4221					103.501.980,00
4249	Ostale specijalizovane usluge (utrošak sredstava za ostale namene)				300.000,00

Svega 4249					300.000,00
4262	Materijal za poljoprivredu (troškovi ishrane)	Kom.	5.619,00	600,00	67.428.000,00
Svega 4262					67.428.000,00
4267	Medicinski i laboratorijski materijal L-1 (lečenje ranjenika i povređenih)	Kom.	84,258	20.000,00	1.685.700,00
Svega 4267					1.685.700,00
4268	Materijal za ugostiteljstvo i domaćinstvo (pogonsko gorivo) MB-95	Lit.	5.175,00	160,00	828.000,00
	Materijal za ugostiteljstvo i domaćinstvo (pogonsko gorivo) MB-98	Lit.	387,00	160,00	61.920,00
	Materijal za ugostiteljstvo i domaćinstvo (pogonsko gorivo) D-2	Lit.	363.125,00	300,00	54.468.750,00
	Materijal za ugostiteljstvo i domaćinstvo (pogonsko gorivo) MB-86	Lit.	1.125,00	150,00	174.375,00
	Materijal za ugostiteljstvo i domaćinstvo (pogonsko gorivo) ulja i maziva				5.553.304,00
Svega 4268					61.086.349,00
4269	Materijal za posebne namene (protiv-požarna sredstva)				55.000.000,00
Svega 4269					55.000.000,00
4851	Naknada štete (troškovi koji prizilaze iz tekuće problematike i ne mogu da se predvide)				56.772.834,00
Svega 4851					56.772.834,00
UKUPNO RASHODI ZA INVESTICIJE					
5127	Oprema za vojsku (Metak 7,62 mm M-30, PKT)	Kom.	1263996	42.00	53087832.00
	Oprema za vojsku (Metak 7,62 mm M-30 obelež. PKT)	Kom.	370368	37.50	13888800.00
	Oprema za vojsku (7,62 mm M68, manev. AP)	Kom.		15.00	0.00
	Oprema za vojsku (Metak 7,62 mm A,Pi)	Kom.	235000	25.00	5875000.00

Oprema za vojsku (Metak 7,65 mm APi)	Kom.	107850	29.00	3127650.00
Oprema za vojsku (Metak 7,9 mm M-76 SnP)	Kom.	48000	40.00	1920000.00
Oprema za vojsku (Metak 9 mm Pi)	Kom.	106950	33.00	3529350.00
Oprema za vojsku (Metak 12,7 mm SnP)	Kom.	7200	400.00	2880000.00
Oprema za vojsku (Metak 12,7 mm NSV)	Kom.	213000	85.00	18105000.00
Oprema za vojsku (Metak 40 mm TOG)	Kom.	3520	3800.00	13376000.00
Oprema za vojsku (Metak 40 mm TTK)	Kom.	3520	4000.00	14080000.00
Oprema za vojsku (Metak 26 mm signalni)	Kom.	11748	280.00	3289440.00
Oprema za vojsku (Metak 30 mm za ABG)	Kom.	24300	2800.00	68040000.00
Oprema za vojsku (Ručna odbr.bomba RoB)	Kom.	6780	950.00	6441000.00
Oprema za vojsku (RBR 64 mm "ZOLJA" M-80)	Kom.	4902	50000.00	245100000.00
Oprema za vojsku (Mina 82 mm MB)	Kom.	540	9400.00	5076000.00
Oprema za vojsku (Mina 120 mm MB)	Kom.	4320	11800.00	50976000.00
Oprema za vojsku (M 120 mm ATF)	Kom.	1440	27000.00	38880000.00
Oprema za vojsku (Mina 120 mm, dimna)	Kom.		15500.00	0.00
Oprema za vojsku (Metak 122 mm TFG M-38)	Kom.		25300.00	0.00
Oprema za vojsku (Metak TENK M84)	Kom.	144	50000.00	7200000.00
Oprema za vojsku (Metak Oprema za vojsku (122 mm Gvozdika 2S-1)	Kom.	2160	38250.00	82620000.00
Oprema za vojsku (125 mm TFP M-86 P1, P2)	Kom.	11130	60200.00	670026000.00
Oprema za vojsku (128 mm SVLR Oganj)	Kom.	3456	59300.00	204940800.00
Oprema za vojsku (9 K 14)	Kom.		150000.00	0.00

	Oprema za vojsku (125 mm TF)	Kom.		87500.00	0.00
	Oprema za vojsku (125 mm KUM)	Kom.		104000.00	0.00
	Oprema za vojsku (125 mm POZ)	Kom.		97200.00	0.00
	Oprema za vojsku (Raketa 9M14P1 Maljutka)	Kom.	2456	390500.00	959068000.00
	Oprema za vojsku (Raketa 9M111 Fagot)	Kom.	288	450300.00	129686400.00
	Oprema za vojsku (AGM 65)	Kom.		1500000.00	0.00
	Oprema za vojsku (NRZ 128 mm)	Kom.		160000.00	0.00
	Oprema za vojsku (Fab 250)	Kom.		177000.00	0.00
Svega 5127					2.601.213.272,00
UKUPNO					2.895.414.535,00

ZAKLJUČAK

Sagledavanje troškova realizacije vojnih operacija može se izvršiti samo izgradnjom normativa i kriterijuma za sve aktivnosti sistema odbrane za koje se oni mogu izraditi, jer se time reguliše ponašanje svih učesnika u planiranju i izvršavanju svih zadataka života i rada u sistemu odbrane. Neophodno je insistirati na realnim normativima, fleksibilnim prema stvarnim uslovima realizacije zadataka. To su osnovni zahtevi i uslovi koje treba zadovoljiti da bi postali realna osnova za podelu materijalnih i finansijskih sredstava među različitim izvršiocima istih i različitih zadataka, kao i realna osnova za racionalnu upotrebu raspoloživih resursa i ocenu ponašanja i uspeha izvršilaca.

Cena vojne operacije koja se obračunava pre izvođenja operacije služi kao dodatni element za odlučivanje koja će od predloženih varijanti upotrebe biti usvojena, sa stanovišta ekonomičnog i racionalnog trošenja raspoloživih resursa. Cena vojne operacije za ostvarivanje postavljenog cilja ne može biti veća od realno raspoloživih sredstava. Iz tih razloga i sama cena predstavlja jedan od najznačajnijih faktora uspeha same operacije.

Model obračuna troškova koji je prikazan u ovom radu nije univerzalan, pa isti treba dalje dograđivati i razvijati, kako bi se ustanovio što približniji model realnim uslovima koji će obezbediti visok stepen realnosti i koji će biti usklađen sa pravno-normativnim okvirima države. Takođe, to bi obezbedilo i određeni stepen jednobraznosti procesa, što bi povećalo koordinaciju između različitih nivoa planiranja u operacijama.

LITERATURA

1. Doktrina Vojske Srbije, Medija centar odbrana, Beograd 2010.
2. Doktrina operacija Vojske Srbije, Medija centar odbrana, Beograd 2012.
3. Knežević M., Blagojević S., Strategija vođenja troškova u sistemu odbrane, članak, Vojno delo, br. 2, VIZ, Beograd, 2009,
4. Mučibabić S., Vasković Z., Nikolić N., Cena koštanja vojne operacije, Zbornik radova sa Simpozijuma „Teorijski i praktični aspekti savremenih operacija“, Vojna akademija, Beograd, 2004,
5. Pravilnikom o planiranju, programiranju, budžetiranju i izvršenju u Ministarstvu odbrane i Vojsci Srbije (SVL 9/2011),
6. Slavković R., Talijan M., Jelić M., Projektovanje vojnih operacija, Zbornik radova sa Okruglog stola Projektni menadžment i operacije Vojske Srbije, Beograd, 2012,

Abstract

Successful opposition to modern challenges, risks and threats requires making optimal decisions about how to use power often in combat operations to achieve assigned missions and tasks. Optimality is reflected in the maximum rationalization of operations, or choosing a way of performing an operation that will cost the least contribute to successful implementation of the mission. Limited, and as a rule, insufficient funds impose a continuing need for cost-effective, rational and effective engagement of the funds available. Therefore, the place and role of the cost of operations in the process of making decisions in peace and in war, should be given special importance, especially bearing in mind that the costs included in the most important economic categories.

The methodology for calculating the cost of the military operation is different depending on the economic systems of the countries that performed the surgery, their development, and other types of surgery. Its cost depends on several elements: the objectives of the operation, type, duration, resources required for the execution of the target and others. Regulations under which it performs material and financial operations in peace, provided the performance, and in war, except that there are no significant deviations, except for necessary adjustments specific war situation. This applies to all state institutions and the economy of Serbia, and therefore the defense system. Planning expenditures of the defense system is implemented in peacetime, the procedure prescribed. Pursuant to the above planning operations from the standpoint of costs and prices, should be implemented in accordance with the regulations by which it is carried material and financial operations in peace.

This paper aims to present a way of determining the cost of combat operations in terms of making optimal decisions, which provides the performance of a task on the use of force in operation with optimal cost. The cost price of combat operations means the consumption of human and material resources. Implementation of activities aimed at effective provision, deployment and use of human and material resources creates a precondition for achieving the goals of the operation.

Key words: model, cost, combat operations, the Army of Serbia.

---

¹⁸ Milan Mihajlović, M.A., Alfa University, Palmira Toljatija no. 3, Novi Beograd, Serbia, E-mail: milan.mih83@gmail.com